

"הבית המדמים", קינה תל-אביבית על האושר

ללי ציפי מיכאלי: **הבית המשוגע, אכן**
חושן 2018, 99 עמ'

ללי ציפי מיכאלי
הבית המשוגע

בסופו של כל שיר שכזה איזושהו "חומר נפץ" וידווי של תחושת מוות וריקנות?

ציפיתי למצוא בספר רמזים לטראומה שהובאה אל ההווה מתוך עבר-אפל, ולא היא; קריאה שוב-שוב בשירים שוללת זאת לחלוטין. המשוררת איננה פותחת לקורא פתח לחשוב שהעגמומיות השורה על הספר היא תוצאה של טראומה לא מטופלת שבני הזוג נושאים מעברם האפל, המפורר את

יסודות הבית. ושוב אם כן עולה התמיהה: אם כל כך טוב, איך אפשר להסביר את העובדה שעולה מהשירים הללו תחושת זוויעה כה גדולה?

השירים עצמם אינם אומרים בעצם שום דבר מפורש על כך, והמצוקה מרחפת כסימן שאלה כבד על כל הספר; אך סימני המצוקה ברורים: הבדידות שבתוך הזוגיות למשל. בדידות זו מודגשת שוב ושוב ומבצבצת מכל שיר; וזו נקשרת בטבורה אל תוך מארג התחושות האוברניות המצביעות על הסופיות ההיידגראנית, שאיננה מרפה מאחזתה במשוררת. גם בשירים העולצים ביותר, המביעים לכאורה חדווה ואושר-שלהגע, משתחל אותו חוסר אמון באושר הזה עצמו (וממילא מוטל ספק גם בהמשך הקשר הזוגי עצמו) ("רק פְּרֵדָה שְׁאִימָה" עמ' 18), והשיר מביע לבסוף (כצפוי) אי-אמון בכך שיש ממש בתחושות החדווה הללו:

"מְגַנְנִים עַל מַעַט הַיְפִי שְׁנוֹתֵר. / חֲבוּק מְמַשֵּׁךְ בְּמִטָּה מִתִּיד בְּשֵׁר / בְּבֶשֶׁר / אוֹלֵי מוֹטָב שְׁתַּדַּע: / אֲנִי שֶׁלֶךְ / לְרַגַע / עַד שֶׁהַיְפִי הֵהָה / יִשְׁנָה צוֹרֵה" (עמ' 25).

*

בספר חזק זה שרה המשוררת את שירת הבית הרעוע של מי שמביט בחייו (ובמובן זה ה"בית" הוא מטאפורה לחיים שכל אחד מאיתנו מנסה לבנות דרכם אחיזה של קבע במציאות), גם, ואולי דווקא, לאחר שכל מבוקשו ניתן לו, והוא לכאורה מאושר עתה עד-מאוד בכלי-מובן-שהוא - בעין שכמעט פוקעת לעיני הצופה - ושואל את השאלה על טעמה של התקיימות זו ועל מה שאולי קיים או לא-קיים מעבר לה.

למקרא השירים בספר מטלטל זה של מיכאלי, נזכרתי בשורתיים מתוך ספרו של סלבו זיזק **הסובייקט שאמור להאמין** (רסלינג 2004, עמ' 50-51): "אֹשֶׁר" הוא קטגוריה של עקרון העונג, ומה שחותר תחתיו הוא התעקשותו של משהו הנמצא מעבר לעקרון העונג. במובן הלאקאניאני החמור, המונח "אֹשֶׁר" מסתמך אפוא על כך שהסובייקט נותר תקוע בחוסר-העקביות של תשוקתו."

אדמיאל קוסמן

לכאורה ספר שנכתב בידי מי שזכתה לכל מה שהעולם יכול להציע לה ובשפע: חיי עושר ושלווה (הבית שעליו נסובים השירים נשקף אל הים וממוקם בתל-אביב, כך נדמה, באחד מהאזורים המפוארים והיוקרתיים בישראל של היום), אהבת גבר שמשיב לה אהבה, חיי מין מספקים וחיי אמנות ויצירה עשירים -

למרות זאת, עולה מהשירים הללו תחושת מועקה, בדידות קשה, חוסר משמעות וריקנות הממלאת את החלל שבין המילים אף בהרגשה חזקה של אימה קפקאית (שבה המשוררת אף פותחת את הספר):

"וְהַבֵּית הַזֶּה רָעוּעַ / וְהַבֵּית הַזֶּה לֹא מְכִיל / וְהַבֵּית הַזֶּה מְדַמֵּם / וְהַבֵּית הַזֶּה מוֹקֵיעַ / וְלִבֵּית הַזֶּה יֵשׁ דֶּלֶת / וְאֵתָהּ צְרִיד לְהַחֲלִיט מֵתִ / לְהַפְסִיק לְעַמֵּד בְּפִנְיָהּ" (עמ' 13).

עלינו לזכור בנקודה זו שאת ה"בית" בנה אותו אדריכל-אהוב שאליו נכתבים השירים. הדירה-ה"שירה" היפה שהציב האדריכל עבור "נסיכתו", מול נוף הגלים של הים, הופכת ככל שנכנסים לאווירת השירים יותר ויותר לזוויעה חלולה - שהקורא יכול לחוש כיצד היא "מטפטפת טיפות של דם" בין השורות של שירי הספר:

"בְּחֶדֶר הַשִּׁירָה / תּוֹרִידִי אֵת הַמֶּתָג / וְכֹתְבִי בְּלִי אֱלֹהִים / מִתּוֹךְ הַגֵּיהֶנוֹם" (עמ' 19).

הבית הזה, על אף היותו מאוכלס בזוג צעיר מאושר-לכאורה, מלאי און מיני ורגשות עזים של אהבה ומשיכה הדדית, איננו אלא "הבית המשוגע"; בית שהחזק החיצוני שלו (הצד הגברי) מסתיר ריקנות המאיימת על מי שחי בו בהתפרקות איטית אל תוך השיגעון (הנשי). השיר הארוך הזה, שמשתרע על כל דפי הספר, הוא אם כן קינה תל-אביבית חזקה, עד שאף נדמה לרגע, שהוא השיר הארוך שכותבת המשוררת לאהוב לכה, בטרם קפיצת התאבדות שתבצע ממרפסת הבית הצופה אל הים.

"דֶּרֶךְ הַמְשַׁקֵּפֶת הַנִּצְבֶּת עַל חֲצוּבָה / בְּחֶדֶר הַעֲבוּדָה הַפְּרָטִי / עִם שֶׁלַחַן הַשְּׂרֻטוּט וְהַמַּעֲקָה הַמְפְרָזֵל / שְׁפוּנָה לְקוֹמָה הַתַּחְתּוֹנָה - / מִכָּאֵן אֵי אֶפְשֶׁר לְהִתְאַבֵּד, אֲנִי חוֹשֶׁבֶת. / מְקַסִּימוּם שׁוֹבְרִים לְשֶׁלַחַן הַשְּׂקוּף / אֵת הַצֵּלַע" (עמ' 14).

המתח המחזיק את השירים נובע אפוא מכך שממבט חיצוני על העודפות שניבטת מכל פינה בתיאורי החיים המצויים בשירים - או אולי מעבר לעודפות הזאת - ניבטת אימה לא מובנת.

*

מה, לנוכח זאת, יכולים השירים לגלות על הסיבה למועקה העוטפת אותם? לכאורה, תמה הקורא, הרי "הכל טוב": רבים הרי רק חולמים להגיע למה שהזוג המבורך הזה הגיע, מדוע טעון

אחד הספרים החזקים שבהם נתקלתי לאחרונה בתחום השירה הוא ספרה של ללי ציפי מיכאלי, **הבית המשוגע**. התחושה שלי כקורא היתה, שלפני ניצבת משוררת בשלה ומדויקת, במובן הזה, שכל מילה בספר השירים הזה הוצבה במקום המדויק שבו היה עליה להיאמר. השירים קצרים יחסית, פשוטים, מובנים, ואין בהם יסוד מתחכם או מערפל, שכה רווח בשירה החדשה היוצאת לאור לאחרונה. לי, כקורא, היתה תחושה חזקה שהשירים הללו לא נכתבו מרצון אלא מכוח משהו שדחף את המשוררת לכתוב - וזהו בעיני הסימן החזק ביותר לשירה איכותית.

מבט שני בספר אחרי הקריאה הספונטנית הראשונה, מגלה שהיריעה שנפרסה לפני הקורא היא בסך הכל יריעה מצומצמת, הרבה יותר ממה שנראה במבט ראשון כשלל גדול של חוויות שהספר פורש לפני הקוראים. המדובר הוא בעצם, כפי שאני מזהה בקריאה שנייה, בשיר אחד ארוך שנכתב במקום אחד מצומצם למדי והמיועד (לכאורה, רק) לממוען אחד, אהוב לכה ובן זוגה (אם אני מבין נכון) של המשוררת. ניתן לזהות בין השיטין אף את מקצועו - הנמען של השירים עוסק באדריכלות (ובתחילת הספר אפילו מצוין שמו מפורשות).

המשוררת כלל אינה טורחת אם כן להסוות פרטים זעירים אלו שעוטפים את חייה - עד שלרגע עברה בראשי המחשבה שניתן לצפות שגם שם ומספר הרחוב שבו הם מתגוררים יופיעו בהמשך הקריאה. מיכאלי מעצבת אפוא את סדרת השירים הללו (שהם מעין פואמה ארוכה) באופן גלוי וחשוף כאילו מדובר בשורה של מכתבים אינטימיים לאהוב, שהיא חושפת לעין כל - כולל פרקטיקות מיניות שהיא ואהובה מממשים בחדר המיטות.

מה אם כן מוציא את השירים הללו מכלל מכתב אינטימי-אישי של מי שכותבת לאהוב לכה - והופך אותם - כפי שחשתי כבר בקריאה הראשונה - לשירה מעולה הראויה להיקרא על ידי רבים?

התשובה לשאלה הזאת מתבהרת ככל שיוורדים לעומק השירים בקריאות נוספות. נדמה לי שממד העומק אשר מוציא שירים אלה מידי הפשטנות המצופה מסדרת "מכתבים אישיים" ופרטיים שכאלו, נעוץ בתובנה הבאה שנתפסת יותר ויותר כשְׁמִשְׁתָּהִים ו"טועמים" את השירים הללו שוב-שוב:

בניגוד לנראה ממבט ראשון - כי אלו שירי אהבה שנכתבו בידי המשוררת לאהובה הפרטי, והיא שרה, לכאורה, את שירת האושר, ושלפנינו